

จดหมายจากอังกฤษ

ฉบับที่ 3 ว่าด้วยระบบการศึกษาของอังกฤษ ตามทัศนะของพวกเขาสมุดปกดำ

เธอที่รัก

จดหมายฉบับนี้ควรถึงมือเธอในขณะที่หนังสือพิมพ์เมืองไทยกำลังกล่าวขวัญถึงการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย และถึงฉันจะไม่มีหนังสือพิมพ์ไทยอ่านขณะนี้ ก็พอจะวาดภาพไว้ว่า หนังสือพิมพ์เหล่านั้นได้แสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ที่สอบคัดเลือกไม่ได้อย่างไรบ้าง เธอคงไม่รู้สึกแปลกใจหากคำทำนายของฉันใกล้ความจริง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า วัฏจักรธุรกิจของหนังสือพิมพ์ไทยภายหลังข่าวการประกวดนางสาว “วชิราวุธ” ก็ควรต้องเป็นข่าวการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย ที่กล่าวเช่นนั้นมิได้ต้องการตีเตือน หนังสือพิมพ์บางฉบับอาจมีข้อเสนอแนะที่ควรจรรีบฟัง แต่ฉันอดมีอคติมิได้ว่า การวิพากษ์วิจารณ์เรื่องเช่นนี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ขณะนี้ เป็นไปตามวัฏจักรเพื่อความคงอยู่ของธุรกิจ ยิ่งกว่าที่จะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักแห่งเหตุผลและวิชาการ

ความไม่พอใจระบบการศึกษาปัจจุบันดูจะเป็นโรคระบาดที่แพร่อยู่ในยุโรปและอเมริกา ในเอเชียถึงจะได้รับเชื้อติดต่อบ้าง แต่ก็ไม่ร้ายแรงถึงกับเกิดการจลาจลวุ่นวายดังที่เกิดขึ้นในอารยประเทศหลายต่อหลายประเทศ ในอังกฤษเองมีการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนี้อย่างต่อเนื่องตลอดทศวรรษที่ผ่านมา จนถึงกับมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง อันมีลอร์ดรอบบินส์ (Lionel Robbins) นักเศรษฐศาสตร์นามกระเดื่องเป็นประธานเพื่อสำรวจสภาวะของระบบการศึกษาของอังกฤษในขณะนั้น (ประมาณ พ.ศ. 2507) ข้อเสนอแนะจากรายงานของลอร์ดรอบบินส์ยังผลให้มหาวิทยาลัยชุดใหม่ผุดขึ้น 10 แห่ง ฉันเองมิได้ประสงค์จะเล่าให้เธอฟังว่า ลอร์ดรอบบินส์ได้เสนอแนะอะไรบ้าง เนื่องจากมีรายละเอียดลึกซึ้งเกินกว่าที่จะอธิบายได้ในจดหมายเพียงหนึ่งฉบับ ทั้งระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วด้วย ที่ฉันกล่าวขวัญถึงลอร์ดรอบบินส์ก็เพราะเหตุว่า เมื่อไม่นานมานี้ ท่านผู้นี้ดูจะเป็นเป้าโจมตีของผู้ที่ไม่พอใจระบบการศึกษาปัจจุบันของอังกฤษมากอยู่ ทั้งมีรายงานการวิจัยว่าด้วยอิทธิพลและผลกระทบที่มีต่อระบบการศึกษานับเนื่องมาจากรายงานของลอร์ดรอบบินส์ ออกตีพิมพ์

เมื่อฉันไปถึงอังกฤษใหม่นั้น ชาวอังกฤษกลุ่มหนึ่งประกอบด้วย ครู อาจารย์ มหาวิทยาลัย นักเขียน และสมาชิกรัฐสภาจัดตั้งขบวนการต่อสู้เพื่อการศึกษา (Fight For Education) ขึ้น พร้อมทั้งรวบรวมเอกสาร บทความ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาตีพิมพ์ในหนังสือชื่อ *สมุดปกดำ* (Black Paper) เวลานี้เพิ่งตีพิมพ์ได้สองฉบับ ที่ใช้ชื่อว่า *สมุดปกดำ* ทั้งๆ

ที่ปกจริงมีมิใช่สีดำล้วน ก็เพื่อให้ตรงกันข้ามกับ *สมุดปกขาว* (White Paper) อันเป็นเอกสารของ รัฐสภาที่ทางการนำออกตีพิมพ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ ฉันได้อ่านบทความบางเรื่องในเอกสาร ฉบับที่หนึ่ง แต่มิได้อ่านฉบับที่สอง ก็พอจะสรุปได้ว่า ปัญญาชนกลุ่มนี้ (ไม่ว่าคำว่า “ปัญญาชน” จะมีความหมายต้นลึกอย่างไร) ไม่ผู้จะพอใจคุณภาพของการศึกษาปัจจุบัน กล่าวอ้างว่า มาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาดกต่ำลง เนื่องจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ เปิดโอกาสให้นักเรียนหัดเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีได้ใช้วิธีบังคับดังแต่ก่อน แม้ในระดับมัธยมศึกษา พัฒนาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสม (Comprehensive School) ดูจะเป็นอันตราย อย่างยิ่ง เนื่องจากโรงเรียนประเภทนี้มิได้คำนึงระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน จึงเท่ากับ ปิดช่องโอกาสของนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาสูงกับนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาต่ำ จริงอยู่ โรงเรียนมัธยมแบบประสมอาจจะมีข้อดีที่ช่วยลบลอยแห่งการแบ่งชนชั้นระหว่างผู้มีอันจะกิน กับผู้ไม่มีอันจะกิน เพราะโรงเรียนประเภทนี้รับนักเรียนจากครอบครัวที่มีระดับรายได้ต่าง ๆ กัน แต่ข้อที่ *สมุดปกดำ* โจมตี ก็คือ โรงเรียนนั้นมีไว้เพื่ออำนวยความสะดวก มิใช่เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างหนึ่งอย่างใด แม้โรงเรียนมัธยมศึกษาแบบประสมจะเป็น สัญลักษณ์แห่งความเสมอภาคทางการศึกษาของประชาชนในข้อที่ว่า ลูกกรรมกรก็อาจจะเรียน ในโรงเรียนเดียวกับลูกขุนนางได้ แต่ถ้าพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง โรงเรียนประเภทนี้อาจยังผลให้เกิด ความรู้สึกแบ่งชนชั้นรุนแรงและเด่นชัดขึ้นก็ได้เช่นกัน จะเป็นไปได้หรือที่ลูกชายรัฐมนตรีจะเชื่อเชิญ ลูกชายกระเป่ารถเมล์ซึ่งเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกันไปร่วมรับประทานอาหาร นี่เป็นข้อโต้เถียงอันหนึ่ง ในเอกสารดังกล่าว

ระบบการศึกษาแบบเก่าดูจะเป็นหลักอันเดียวที่ *สมุดปกดำ* ยึดได้ เขาเหล่านั้น ต้องการให้หันกลับไปใช้ระเบียบอันกวอดขันในโรงเรียนประถมศึกษากับระบบการมัธยมศึกษาที่มีการทดสอบระดับความสามารถและปัญญาของนักเรียนแต่ละคนว่า ใครบ้างควรจะได้รับ การส่งเสริมให้เรียนวิชาการชั้นสูงๆขึ้นไป การทดสอบดังกล่าวนี้กระทำเมื่อเด็กอายุ 11 ปี ซึ่งฉันเอง ไม่วายสงสัยว่า จะไม่เป็นการด่วนตัดสินเกินไปหรือที่ *สมุดปกดำ* หันไปยึดระบบการศึกษา แบบเก่า ก็โดยอ้างว่า มาตรฐานในการอ่าน การเขียน และคณิตศาสตร์ของเด็กทุกวันนี้ดูจะตกต่ำ กว่าก่อน แม้แต่นักเรียนฝึกหัดครูเองก็ยังไม่อาจจะใช้ภาษาของตนเองได้อย่างถูกต้อง

พวกที่เป็นเป้าโจมตีของ *สมุดปกดำ* โดยตรงเห็นจะเป็นพวก Egalitarian ซึ่งฉันนึกไม่ออกว่าตรงกับคำอะไรในภาษาไทย แต่พออธิบายได้เพียงคร่าวๆว่า ปรัชญาของคน พวกนี้ก็คือ คนทุกคนควรมีความเสมอภาคในช่องโอกาสแห่งการเรียนรู้ โดยอ้างหลักความ ยุติธรรมและความเป็นธรรมของสังคม ดูจะไม่เป็นการยุติธรรมอย่างยิ่งที่เด็กสองคนซึ่งมีระดับสติ ปัญญาและความสามารถเท่าเทียมกัน แต่กลับได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่มีคุณภาพแตกต่างกัน ถ้าหากเธอจะถามว่า ใครคือ Egalitarian ที่ *สมุดปกดำ* โจมตี ฉันเองก็ไม่อาจให้คำตอบ

อันแจ่มแจ้งได้ ทั้ง *สมุดปกดำ* เองก็ได้ระบุโดยแน่ชัด จนมีผู้วิจารณ์ว่า Egalitarian ในที่นี้เป็นเพียงบุคคลที่ *สมุดปกดำ* สมมติขึ้นเท่านั้น หากมีตัวตนจริงๆ ไม่ แต่ความเข้าใจของฉันน่าจะหมายถึงรัฐบาลอังกฤษพรรคกรรมกร เนื่องจากพรรคการเมืองพรรคนี้มุ่งที่จะรักษาสีทธิและผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมกร แม้โรงเรียนมัธยมแบบประสมที่ผุดขึ้นในอังกฤษในสมัยรัฐบาลชุดปัจจุบัน เหตุผลทางการเมืองดังกล่าวน่าจะมีส่วนอยู่ด้วย ข้อที่ *สมุดปกดำ* โจมตีก็คือหลักความเสมอภาคในการศึกษาดังกล่าวยังผลให้มาตรฐานการศึกษาตกต่ำลง เพราะแทนที่จะมีการแยกนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาสูงไปเรียนรวมกันในโรงเรียนเดียวกัน กลับให้เรียนรวมกับนักเรียนที่มีสติปัญญาต่ำกว่า เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า คุณภาพของการศึกษาสมัยใหม่จะไม่ต่ำกว่าเดิม โรงเรียนตามระบบการศึกษาสมัยใหม่ก็มีแต่โรงเรียนที่มีคุณภาพระดับปานกลางโดยเฉลี่ย ทั้งการศึกษาตามทัศนะใหม่ก็จะเป็น *'การศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม'* ยิ่งกว่า *การศึกษาเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง* ฉันเองออกจะเห็นด้วยกับ *สมุดปกดำ* ในประเด็นนี้จริงอยู่คนทุกคนควรจะได้รับการศึกษาโดยเสมอภาค แต่หลักความเสมอภาคดูจะเป็นอุดมการณ์ที่บรรลู่ได้ยาก ถ้าหากความเสมอภาคในการศึกษาในที่นี้จะหมายถึงความเสมอภาคที่ไม่คำนึงถึงฐานะทางครอบครัวและพื้นเพทางสังคมละก็ ฉันก็เห็นด้วย แต่ฉันจะไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หากคำว่า *ความเสมอภาค* ดังกล่าวจะได้ถูกจำกัดด้วยระดับสติปัญญาและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน มนุษย์หาได้มีความเสมอภาคทางระดับสติปัญญาโดยกำเนิดไม่ ทั้งไม่มีวิธีการใดๆ ที่จะบรรลุความเสมอภาคดังกล่าวได้ด้วย จะมีประโยชน์อันใดที่จะมากัดกันเด็กที่มีสติปัญญาสูงมิให้ได้รับการศึกษาในระดับที่ก้าวหน้ากว่าผู้อื่น เพียงเพื่อคำว่า *ความเสมอภาค* ดังที่กล่าวอ้างเท่านั้นหรือ ข้อที่เราน่าจะยอมรับ และเธอก็คงเห็นด้วยกับฉันก็คือ มนุษย์ควรจะมี *ความเสมอภาค* ในช่องโอกาสแห่งการเรียนรู้ แต่มนุษย์ก็หาได้มีความสามารถเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ไม่ ข้อแตกต่างพื้นฐานดังกล่าวนี้ควรเป็นเครื่องเตือนใจว่า หลักความเสมอภาคในการศึกษาควรจะใช้ได้เพียงกับการศึกษาระดับพื้นฐานระดับหนึ่งเท่านั้น หากควรใช้กับการศึกษาระดับสูงๆ ไม่ เธอก็คงยอมรับว่า คนทุกคนหาได้มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย แต่ข้อได้เถียงที่เรา มักได้ยินได้ฟังในบ้านเราเนืองๆ นั้น มักตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เธอลองคิดดูว่า สมมติฐานดังกล่าวจะถูกต้องเพียงใด มิใช่จะต้องกล่าวว่า อัตราส่วนผู้ที่สอบขึ้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลายได้กับมาตรฐานของข้อสอบแต่ละปีจะแตกต่างกัน และเคลื่อนไหวไปตามพลังกดดันทางการเมืองอย่างไร และมีไยจะต้องกล่าวว่า มาตรฐานการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยของเราจะตกต่ำลงหรือไม่เพียงใด สภาพการณ์ภายในมหาวิทยาลัยของเธอก็คงเป็นประจักษ์พยานอันดี เธออาจจะประหลาดใจถ้าหากฉันเล่าว่า ในอังกฤษเองเวลานี้มีผู้ร้องเรียนว่า มหาวิทยาลัยควรจะปรับมาตรฐานการศึกษาให้ได้ระดับกับประชาชน มิใช่หน้าที่ของประชาชนที่จะต้องยกมาตรฐานการ

ศึกษาของตนให้เท่าเทียมกับมาตรฐานการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ข้อโต้เถียงเช่นนี้ ฉันเข้าใจว่าเป็นข้อสรุปจากข้อเท็จจริงที่ว่า การศึกษาในอังกฤษส่วนใหญ่รัฐเป็นผู้จัดบริการ หากมาตรฐานการศึกษาต่ำ ก็ควรเป็นความผิดของรัฐ เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยต่างๆซึ่งรัฐเป็นผู้ให้เงินอุดหนุนอีกเช่นกัน ก็ควรจะลดมาตรฐานการศึกษาลงตาม นี่เป็นแต่เพียงข้อโต้เถียงซึ่งฉันไม่เชื่อว่ามหาวิทยาลัยในอังกฤษจะยึดถือเป็นนโยบายดังเช่นมหาวิทยาลัยในเมืองไทยบางแห่งยึดถืออยู่โดยปริยาย

ฉันได้กล่าวถึงลอร์ดรอบบินส์ตอนต้นของจดหมายฉบับนี้ ดูจะเป็นการเหมาะสมที่จะกล่าวถึงท่านอีกก่อนจบจดหมายฉบับนี้ รายงานของลอร์ดรอบบินส์ได้เน้นให้เห็นถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะผู้สนองความต้องการของสังคมว่า หลักสูตรต่างๆควรจะกำหนดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้ ทั้งแผนกวิชาที่จะสอนในมหาวิทยาลัยก็ควรจะพิจารณาจากเหตุผลทางสังคมยิ่งกว่าเหตุผลทางวิชาการ กล่าวโดยสรุป วิชาการที่จะสอนในมหาวิทยาลัยนั้น ควรจะเป็นวิชาการที่นำมาประยุกต์ใช้ได้กับสังคมจริงๆ ข้อเสนอของลอร์ดรอบบินส์ในประเด็นนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก เหตุผลก็คือ มหาวิทยาลัยมิใช่โรงเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูง ทั้งมหาวิทยาลัยมิได้มีหน้าที่ผลิตบุคคลประเภทหนึ่งประเภทใดตามความต้องการของสังคมส่วนหนึ่งส่วนใด การศึกษาเพื่อการศึกษาเท่านั้นที่เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ถ้าหากเราจะยึดถือว่า มหาวิทยาลัยต้องมีหน้าที่สนองความต้องการของสังคม หากสังคมต้องการนักบัญชีผู้มีความสามารถพิมพ์ดีดได้หรือใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็น มีความหมายว่า มหาวิทยาลัยจะต้องบรรจุวิชาพิมพ์ดีดและการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ไว้ในหลักสูตรกระนั้นหรือ หรือถ้าหากสังคมต้องการนักเศรษฐศาสตร์ที่มีความรู้เกี่ยวกับบัญชีและกฎหมายพาณิชย์ มหาวิทยาลัยก็จะต้องบรรจุวิชาเหล่านั้นไว้ในหลักสูตรเช่นกัน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ก็คงไม่มีความแตกต่างระหว่างนักบัญชีกับนักเศรษฐศาสตร์ หรือกับนักนิติศาสตร์มากนัก

รักและคิดถึง

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์